

Hana Knollová, Černovodské halali. Lov jako volnočasová aktivita v Československu v letech 1960–1989 na příkladu fungování bývalé lovecké usedlosti v Černé Vodě, diplomová práce, FHS UK – Antropologická studia, 2024, 65 stran

Hana Knollová předložila velmi kvalitní diplomovou práci, která se v mnoha ohledech vymyká standardu kvalifikačních magisterských prací, s nimiž se na naší fakultě setkáváme. Jsem v pokušení říct, že se jedná o svým způsobem až experimentální historii... To je dáno už samotným tématem, resp. postupem, jak k němu diplomantka dospěla. Místo toho, aby si zvolila téma, u kterého lze dopředu odhadnout, k jakému povede výsledku, postupovala opačně, a to i za cenu určitého rizika. Vybrala si na pohraniční obec Černá Voda, k níž má úzkou osobní vazbu, a následně si teprve na základě dochovaných materiálních artefaktů a lokální kulturní paměti zvolila téma tzv. poplatkových lovů v období 60. let. Téma, které je ve starším výzkumu zcela opomíjené a na někoho by mohlo působit až bizarním dojmem, ale ukázalo se být pro danou lokalitu a skupinu aktérů klíčovou praktikou ovlivňující jejich životy. Vzhledem k tomu, že k dané problematice v podstatě neexistuje starší výzkum, představovala mikrosonda do proměn lovecké kultury po roce 1948 a do fungování lovecké usedlosti v Černé Vodě nelehký badatelský úkol.

Diplomantka díky této sondě ukázala, jak byl lov jakožto buržoazně konotovaná volnočasová praxe adaptován v rámci ideologie beztržní společnosti. Vznikl fenomén poplatkových lovů, kdy lovci – především ze zemí západního bloku –, přijížděli do vybraných českých lokalit a využívali infrastrukturu, která navzdory převládající ideologii rozvíjela buržoazní habitus a současně využívala lidské i více-než-lidské zdroje dostupné v dané lokalitě. Na poplatkových lovech pak diplomantka postavila mikrohistorickou studii, která se až nečekaně vyjadřuje k „velkým dějinám“ socialistické diktatury po ukončení raného budovatelského období a aktérským možnostem, jak v mantinelech tehdejší společnosti vyjednávat. Aktérské strategie na sebe mohly brát různou podobu, třeba když se skupina zaměstnanců polesí (jak místních, tak přespolních pracujících zde dočasně na umístěnkou) rozhodla opravit zkonfiskovanou loveckou usedlost a u vytvořila tak zázemí pro zahraniční lovce a současně místo, kde bylo možné uplatnit kompetence, které by bylo v období tzv. zlidovění myslivosti jinak těžko uplatnit. Kromě individuální agency a jejího makrohistorického kontextu se studie vyjadřuje také k dalším „velkým“ strukturálním jevům, jako proměny krajiny v souvislosti s dosídlováním pohraničí.

Předkládaná diplomová práce má řadu silných stránek. Především je zapotřebí ocenit, že diplomantka téma objevila a vytvořila naprosto „z ničeho“, resp. z několika letných zmínek ve starších rozhovorech s místními pamětníky. Na jejich základě podnikla další výzkum a dopídila se existence poplatkových lovů a k této problematice dohledala řadu dříve neznámých informací. Heuristika je vůbec silnou stránkou práce, protože pro rekonstrukci fungování lovecké usedlosti, která se celou dobu pohybovala „na kraji možného“ v tehdejšímu systému, musela diplomantka projít mnoho archivních a dalších pramenů. Naprosto zásadní pak pro ni byly nové rozhovory s narátory. Rozsáhlá heuristika se odráží také v obrazové příloze, která je skutečně objevná a přináší unikátní fotografie.

Badatelské otázky jsou přesvědčivé a jasně formulovány; vycházejí ze zralé metodologické úvahy o možnostech oral history a předpokladech celého projektu. Práce je logicky strukturována, kromě epistemologických a metodologických východisek se diplomantka postupně soustředí na myslivost, mysliveckou kulturu a lovecký diskurs před rokem 1945, proměny lesního revíru Černá voda a to především po zestátnění kolowratských

majetků. Hlavní část se pak zabývá poplatkovými lovy na černovodském zámečku a jejich každodenností a materialitou až do období počátku normalizace, kdy se usedlost stala cílem československých komunistických prominentů.

Skutečně zdařilá je kapitola věnovaná poplatkovému lovu a pestrobarevnému mikrosvětlu kolem lovecké usedlosti. Hana Knollová popisuje motivace jednotlivých aktérů, kteří tento svět pomohli vytvořit na základě řady kompromisů tak, aby naplnil jejich vlastní touhu po seberealizaci a současně konvenoval očekáváním zahraničních lovců i zástupců socialistického státu. Zahraniční hosté za lov platili podle stanovených ceníků a představovali cenný zdroj valut pro podnik Československé státní lesy. Na infrastruktuře participoval také Čedok a další státní organizace, včetně Státní bezpečnosti. Neméně sofistikovaná byla i legitimizace poplatkových lovů v rámci socialistického diskursu, jakkoliv informace o něm nepronikaly do veřejného prostoru pochopitelně příliš často. Všechny tyto roviny jsou v textu propojeny právě lokalitou Zámečku, který dnes již nestojí, protože nešťastnou náhodou vyhořel na Silvestra roku 1992.

Diplomní práce je mikrohistorií v pravém smyslu slova, jak si ji představovali italští klasikové typu Giovanna Leviho. Na konkrétní mikrosondě totiž testuje velké koncepty a ukazuje na nejrůznější průrvy v tehdejších normativních strukturách, které otevíraly prostor pro jednání historických aktérů a akterek. Je také zapotřebí ocenit, že se práce na relativně omezeném prostoru vyjadřuje k závažným konceptuálním otázkám, ať už se jedná o podobu mikrohistorického přístupu nebo o roli více-než-lidského v historii a různé konceptualizace každodennosti v socialistické diktatuře.

Práce je rovněž velmi pěkně napsána, obsahuje jen minimum gramatických či stylistických chyb. Dokonce má i prvky individualizovaného osobního stylu a i v tomto ohledu je experimentální (viz exkurzy v šedých rámečcích, v nichž se autorka pokouší rekonstruovat aktérské prožívání různých situací pomocí jazyka narátorů a v stupňuje tak ve svém výkladu emickou perspektivu).

Kolik asi bylo podobných loveckých usedlostí v tehdejší Československu? A lišila se situace v různých regionech? Statistické údaje o lovu a vývozu trofejové a další zvěře a ekonomickém obratu, který poplatkový lov pro socialistickou ekonomiku generoval, jsou překvapivě vysoké. Každého v této souvislosti napadne otázka, jaké jiné typy komodifikovaných volnočasových aktivit probíhaly v ČSSR v „šedé zóně“ a orientovaly se právě třeba na zahraniční klientelu... Zbyly po nich jen zasuté a fragmentarizované pramenné stopy. Na rozdíl od poplatkových lovů si musí počkat, než vznikne podobně přesvědčivý výzkum, jaký dnes u obhajob prezentuje Hana Knollová, a navrátí je do širšího povědomí.

Vzhledem k výše řečenému jednoznačně **doporučuji** práci k obhajobě a hodnotím ji známkou **výborně** (1). Bylo by skvělé, aby část práce vyšla tiskem formou časopisecké studie; další detaily domluví s diplomantkou osobně.

Praha 15. 8. 2024

Lucie Storchová